

Tietosuojatyöryhmän loppuraportti

1 Tietosuojatyöryhmän tehtävänanto

Kansliapäällikkö asetti tietosuojatyöryhmän 9.8.2017 jatkamaan keväällä 2017 toimineen tietosuojatyöryhmän työtä. Työryhmän jäseniksi nimettiin:

Pennanen Sari-Anna, johtava kaupunginasiames, kaupunginkanslia, puheenjohtaja

Hallikainen Aaro, tietoturva-asiantuntija, kaupunginkanslia, varapuheenjohtaja

Mäkinen Riitta, ict-päällikkö, kaupunginkanslia

Ratasvuori Eila, johdon erityisasiantuntija, kaupunginkanslia

Lahtinen Olli, erityissuunnittelija, kaupunginkanslia

Oravisto Leila, verkkoviestintäpäällikkö, kaupunginkanslia

Aarnio Jani, kaupunginasiames, kaupunginkanslia

Laaksonen Kati, lakimies, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

Kokkonen Suvi, lakimies, kaupunkiympäristön toimiala

Luukkanen Marko, lakimies, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala

Kilpiä Mikko, tietosuojalakimies, sosiaali- ja terveystoimen toimiala

Ratsula Jussi, lakimies, liikenneliikelaitos

Työryhmän asettamispäätöksen perusteluina todettiin, että EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU 2016/679) tulee voimaan siirtymäkauden jälkeen 25.5.2018. Kyseessä on laaja uudistus, joka asettaa huomattavia uusia vaatimuksia henkilötietojen käsittelylle julkishallinnossa, yrityksissä ja muissa organisaatioissa. Asetuksella luodaan kansalaisille uusia oikeuksia ja rekisterinpitäjille sekä henkilötietoja käsitteleville merkittäviä uusia velvoitteita. Tarkoituksena on vastata teknologian nopeaan kehitykseen ja digitalisoinnin haasteisiin sekä parantaa henkilötietojen suojaa verkkoympäristössä. Asetuksen lähtökohtana on rekisterinpitäjän vahva velvollisuus huolehtia siitä, että käsitellyt henkilötiedot ovat suojassa. Henkilötietojen suojauksen tulee tapahtua niin pitkälle kuin on mahdollista automaattisesti.

Asettamispäätöksessä todettiin edelleen, että rekisterinpitäjän velvollisuuksiin kuuluu helpottaa rekisteröityjen mahdollisuuksia olla yhteydessä rekisterinpitäjään ja käyttää asetuksen rekisteröidyille antamia oikeuksia. Rekisterinpitäjän on annettava laajasti tietoa rekisteröidylle sekä rekisterien sisällöstä että rekisterinpitäjän toiminnasta ja teoista. Asetukseen sisältyy rekisterinpitäjälle velvoitteet viivytyksettä ilmoittaa ongelmatilanteista sekä tietosuojaviranomaiselle että rekisteröidyille. Rekisterinpitäjälle säädetään

myös tietyissä tilanteissa velvollisuus laatia tietosuojavaikutusten arviointeja tai pyytää ennakkolupaa henkilötietojen käsittelylle.

Työryhmän tehtävänä oli valmistella kaupungin omaa tietosuojaa koskevaa ohjeistusta, huolehtia siitä, että kaupungin henkilökunnalle järjestetään riittävästi koulutusta tietosuojasioissa, ohjeistaa ja seurata henkilökunnan kartoittamista ja uusien rekisteriselosteiden laatimista sekä suunnitella toimintamallit rekisteröityjen tietopyyntöjen käsittelyyn.

Työryhmän tuli tehdä tiivistä yhteistyötä kaupunginkanslian tietotekniikka- ja viestintäosaston sekä toimialojen ja liikelaitosten tietohallintojen kanssa.

Tietosuojatyöryhmä kokoontui n. kahden viikon välein.

Työryhmän toimikausi päättyi 30.6.2018.

2. Tietosuojatyöryhmän kokoonpanon laajeneminen

Työryhmän jäseneksi tuli myös Helsingin kaupungin tietosuojavastaava Päivi Vilkki, kun hän 1.12.2017 aloitti tehtävässään. Tietosuojavastaavan alaisuuteen palkattu Helsingin kaupungin tietosuojalakimies Pilvi Karhula aloitti tässä tehtävässään työryhmässä 26.3.2018. Lisäksi työryhmä hyödynsi työssään toimialojen tietoturvaosaajien työpanosta ja muiden virastojen ja liikelaitosten osaamista.

Kevään aikana työryhmässä toimivat alkuperäisten jäsenten lisäksi/sijaan tulleina:

Mäki Toni, lakimies, kaupunginkanslia

Iso-Pietilä Elena, johtava asiantuntija, kaupunginkanslia

Sohlberg Sari, kirjaamoesimies, kaupunginkanslia

Mällänen Leena, johtava asiantuntija, kaupunginkanslia

Parrukoski Petri, hankepäällikkö, kaupunginkanslia

Rasanen Sari, asiantuntija, kaupunginkanslia

Tikkanen Tea, tutkija, kaupunginkanslia

Nurmela Taina, projektipäällikkö, kaupunginkanslia

Havukainen Markku, tietotekniikkapäällikkö, sosiaali- ja terveystoimiala

Raatikainen Annamari, atk-asiantuntija, sosiaali- ja terveystoimiala

Vuolle Ulla, vs. hallintopäällikkö, sosiaali- ja terveystoimiala

Harju Lyyti, lakimies, sosiaali- ja terveystoimiala

Hovi Aune, suunnittelija, sosiaali- ja terveystoimiala

Välimäki Karri, johtava lakimies, sosiaali- ja terveystoimiala

Kukkonen Martti, tietoturvapäällikkö, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

Kangaste Anu, lakimies, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

Levy Pauliina, lakimies, kaupunkiympäristön toimiala
Pesonen Petteri, tietoturvapäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala
Leivo Mika, tietoturvapäällikkö, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kangas-Alku Tiina, lainopillinen avustaja, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Hietala Heli, lakimies, liikenneliikelaitos (HKL)
Sultsi Paul-Erik, it-suunnittelija, palvelukeskusliikelaitos
Linsiö Paula, tietohallintopäällikkö, taloushallintopalveluliikelaitos
Syrjälä Marjaana, erityissuunnittelija, taloushallintopalveluliikelaitos
Pitkänen Timo, sovelluspäällikkö, taloushallintopalveluliikelaitos
Eskelinen Eero-Pekka, hallintolakimies, rakentamispalveluliikelaitos
Virtanen Lea, vastaava ict-asiantuntija, työterveysliikelaitos
Kuula Tomi, lakimies, pelastuslaitos
Lamminpää Vilma, controller, tarkastusvirasto
Högman Mikko, sisäinen tarkastaja, kaupunginkanslia

3. Tietosuojatyöryhmän tavoitteiden kiteytyminen

Tietosuojatyöryhmän tavoitteet kiteytyivät viiteen kohtaan:

- Kaupunki antaa rekisteröidyille ohjausta heidän oikeuksistaan ja mahdollisuuden toteuttaa niitä
- Tietojärjestelmiä ja henkilötietoja koskevat sopimukset saatetaan toteuttamaan tietosuoja-asetuksen vaatimukset
- Kaupungin henkilötietoja käsittelevälle henkilöstölle annetaan opetusta ja ohjeistusta tietosuoja-asetuksen vaatimuksista
- Kaupungilla toteutetaan sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja
- Henkilörekisterien tietoturvasta huolehditaan

4. Tietosuojatyöryhmän tavoitteiden toteutuminen

- Kaupunki antaa rekisteröidyille ohjausta heidän oikeuksistaan ja mahdollisuuden toteuttaa niitä:

Rekisteröidyille annetaan tietoa kaupungin eri palveluissa kerättävistä henkilötiedoista ja rekisteröityjen oikeuksista ja niiden käyttämisestä kaupungin Internet-sivuilla, jotka on julkaistu 18.5.18.

Lisätietoa annetaan henkilörekisterien rekisteriselosteissa, joihin on linkki em. sivuilta. Tärkeimmät rekisteriselosteet on saatu valmiiksi 25.5.18 mennessä ja julkaistu kaupungin Internet-sivuilla, työ muiden tekemiseksi jatkuu. Ruotsinkielisiä selosteita on vielä varsin vähän, työ kaikkien rekisteriselosteiden kääntämiseksi ruotsiksi jatkuu.

Omien rekisteritietojensa pyytämiseksi ja tietojen korjausvaatimuksen tekemiseksi kaupunki on järjestänyt rekisteröidyille sähköisen, vahvaa tunnistamista edellyttävän yhteyden, joka avattiin 25.5.18. Tämä toteutetaan asiointi.hel.fi -kanavan avulla, joka käyttää suomi.fi:n vahvaa tunnistautumista.

- Tietojen pyytämiseksi ja korjausvaatimuksen tekemiseksi on kaupungin Internet-sivuilla linkit, joista aukeaa valikko 12 kohteeseen, jossa on eroteltuina toimialat, virastot ja liikelaitokset. Niiden kohdalla on selostettuna, mitä asioita kussakin käsitellään.
- Rekisteröity voi klikata sitä kohdetta, josta hän haluaa tiedot. Hän myös valitsee, haluaako hän tiedot joltain määrättyltä ajalta, jotkin määrättyt asiakirjat vai kaikki tietonsa. Lisäksi hän tarkentaa, mitä asiaa hänen pyyntönsä koskee, jotta pyyntö voidaan kohdentaa oikeaan rekisteriin.
- Jokaisella toimialalla/virastossa/liikelaitoksessa on alustava oma prosessinsa tietojen keräämiseen ja lähettämiseen rekisteröidyille.

Kaupungin taholta vastataan rekisteröidylle sähköisesti. Tällä hetkellä on teknisesti mahdollista antaa vain pieni määrä tietoa asiointi.hel.fi:n kautta, isompi määrä pitää lähettää salatulla sähköpostilla.

Lisäksi on olemassa prosessi paperisen tietopyynnön ja korjausvaatimuksen tekoon ja myös ohjauksen rekisteröityjen oikeuksista saa paperisena.

- Tietojärjestelmiä ja henkilötietoja koskevat sopimukset saatetaan toteuttamaan tietosuoja-asetuksen vaatimukset

Uusia tietojärjestelmiä koskeviin sopimuksiin, kun järjestelmässä käsitellään henkilötietoja, on alettu laittaa kilpailutusvaiheessa mukaan kaupungin tietoturvasuusliite (sisältää tietosuoja ja tietoturvaa koskevat ehdot) tai vastaavat, tietosuoja-asetuksen mukaiset ehdot täyttävä liite. Samoin menetellään muiden sellaisten sopimusten osalta, joissa on kyse henkilötietojen käsittelystä. Kaupungin Tietoturvasuusliitettä on osittain onnistuttu käyttämään kilpailutuksissa onnistuneesti, osittain siinä ei ole onnistuttu.

Vanhoihin, 25.5.2018 jälkeen jatkuviin vastaaviin sopimuksiin, kaupungin tietoturvasuusliite on pyritty neuvottelemaan mukaan tai tapauskohtaisesti on käytetty muuta, tietosuoja-asetuksen ehdot täyttävää liitettä. Toimialat/virastot/liikelaitokset ovat saaneet asiassa ohjausta ja hoitaneet neuvottelut toimittajien kanssa. Vanhoihin sopimuksiin on osin kaupungin liite saatu laitettua mukaan, osin neuvottelut ovat vielä kesken.

Kaupungin kannalta merkityksellisimpien toimittajien (CGI ja Tieto) kanssa on neuvoteltu pääkysymyksistä keskitetysti ja kaupunkitasoisesti ja kummankin kanssa on saatu neuvoteltua kaupungin kannalta hyväksyttävä liite. Toimialoille, virastoille ja liikelaitoksille on lähetetty viesti, että ne saavat käyttää vanhoihin sopimuksiinsa ko. neuvoteltua liitettä, jos ne sen hyväksi havaitsevat.

- Kaupungin henkilötietoja käsittelevälle henkilöstölle annetaan opetusta ja ohjeistusta tietosuojasetuksen vaatimuksista

Tietosuojavastaava ja tietosuojalakimies ovat tehneet henkilötietoja käsittelevälle henkilöstölle 30 minuutin videokoulutuksen tietosuojan perusasioista, joka kaikkien henkilötietoja käsittelevien tulee katsoa. Se löytyy Helmen Tietosuojasivuilta. Lisäksi henkilöstön tulee suorittaa 10 kysymyksen tentti. Esimiesten tulee dokumentoida, että heidän alaisensa ovat suorittaneet tentin.

Tietosuojavastaava ja tietosuojalakimies ovat pitäneet koulutuksia yhdessä toimialojen tietosuojan ja tietoturvan vastuhenkilöiden kanssa toimialojen ja kanslian avainhenkilöille, koko kaupungin Hr-henkilöstölle ja myös yhden liikelaitoksen avainhenkilöille. Koulutuksia on pidetty seuraavasti:

- Sosiaali- ja terveystoimiala 14.5.18, kuulijoita paikan päällä n. 90 ja Skypen välityksellä n. 90. Lisäksi koulutus videoitiin, joten Soten esimiehet ja työntekijät voivat katsoa sen jälkikäteen. Video löytyy myös kaupungin Helmen sivuilta ja sen voivat katsoa kaikki kaupungin työntekijät ja esimiehet. Videossa on kaikkia koskevaa tietoa 1,5 tuntia ja pelkästään Sotea koskevaa 1 tunti.
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 24.5.18 ja 30.5.18, kuulijoita yhteensä n. 150.
- Kaupunkiympäristön toimiala 23.4.18, 7.5.18 ja 6.6.18, kuulijoita yhteensä n. 185.
- Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 21.5.18 ja 23.5.18, kuulijoita yhteensä n. 50.
- Kaupunginkanslia 22.5.18, kuulijoita n. 150.
- Koko kaupungin Hr 21.5.18, kuulijoita n. 90.
- Taloushallintopalveluliikelaitos 26.2.18 ja 1.6.18, kuulijoita yhteensä n. 80.

Yllä mainituilla "live"- koulutuksilla on ollut kuulijoita yhteensä n. 880.

Loput tarvittavat koulutukset ovat pitäneet toimialojen, kanslian, muiden virastojen ja liikelaitosten tietosuojaan vastuuhenkilöt tietosuojavastaavan laatiman aineiston pohjalta.

Tietosuojatyöryhmän alatyöryhmä on valmistellut henkilöstön ohjeistukseksi tietosuojakäsikirjan. Siinä selostetaan henkilötietojen käsittelyn periaatteet, käsittelyorganisaatio ja merkittävimmät pääprosessit. Tietosuojakäsikirjan 1. versio on kaupungin Helmen Tietosuoja-sivustolta, josta löytyy myös muuta ohjeistusta.

- Kaupungilla toteutetaan sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja

Koulutukset, tietosuojakäsikirja ja muu ohjeistus tähtäävät siihen, että kaikessa henkilötietojen käsittelyssä tietosuoja olisi kaupungin toiminnassa sisäänrakennettu ja oletusarvoinen.

Tietosuojavastaava on kiertänyt kertomassa tietosuojalainsäädännön vaatimuksesta toimialojen, virastojen ja liikelaitosten johtoryhmissä seuraavasti:

- Kanslian johtoryhmä 26.3.18
- Palvelukeskusliikelaitoksen johtoryhmä 17.4.18
- Sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmä 24.4.18
- Kaupunkiympäristön toimialan johtoryhmä 30.4.18
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtoryhmä 8.5.18
- Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan johtoryhmä 9.5.18
- Tarkastusviraston johtoryhmä 17.5.18
- Työterveysliikelaitoksen johtoryhmä 18.5.18
- Kaupungin johtoryhmä I 28.5.18
- Taloushallintopalveluliikelaitoksen johtoryhmä 1.6.18
- Liikenneliikelaitoksen (HKL) johtoryhmä 5.6.18
- Rakentamispalveluliikelaitoksen (Stara) johtoryhmä 19.6.18

- Tulossa on vielä Pelastuslaitoksen johtoryhmä 20.8.18

- Henkilörekisterien tietoturvasta huolehditaan

Henkilötietojen tietoturvan osalta huolehditaan erityisiä henkilötietoryhmiä / arkaluontoisia henkilötietoja keräävien tietojärjestelmien lokituksesta. Kaupungilla on ollut lokien käsittelyhanke, jossa valmisteltiin suunnitelma em. järjestelmien lokituksesta.

Sopimukseen liitettävän Tietoturvallisuusliitteen oheen on valmisteltu Helsingin yleiset tietoturvan ohjeet toimittajalle. Mikäli palvelulle tai järjestelmälle ei ole sopimuksen solmimisen yhteydessä käytettävissä nimenomaan tätä solmittavaa

sopimusta varten toimitettua tietoturvan ohjetta, niin ohjeen voi laatia soveltamalla tätä ohjetta. Lisäksi on laadittu taulukko Helsingin yleiset ohjeet tietoturvajärjestelyistä, jonka yhteisvalmisteluun ovat osallistuneet tietoturvan koordinaatioryhmä (kaikki toimialat edustettuina), kaupunginarkisto, turvallisuus- ja valmiusyksikkö.

Muuta

Kaupungilla on sovittu käytettävästä työkalusta tietosuojaa koskevaa vaikutustenarviointia tehtäessä.

Tietoturvaloukkausten varalta kaupungilla on valmisteltu menettelyohjeistus.

Yhteenvedona todetaan, että Tietosuojatyöryhmä on toteuttanut sille asetetut tavoitteet.

5. Jatkotehtävät uudelle työryhmälle

- Kaupunki antaa rekisteröidyille ohjausta heidän oikeuksistaan ja mahdollisuuden toteuttaa niitä:

Rekisteröityjen oikeuksien sivustoa tullaan tarvittaessa muokkaamaan. Loput rekisteriselosteet tehdään.

Toimialojen/virastojen/liikelaitosten omat prosessit tietopyyntöjen osalta hiotaan.

Kehitystyötä jatketaan asiointi.hel.fi:n ja muiden järjestelmien kanssa siten, että joko asiointiin saadaan laitettua liitteitä tai linkki muihin järjestelmiin, joista asiakas voi noutaa tiedot.

Toimialojen palvelupisteet ohjeistetaan ottamaan vastaan tietopyynnöt ja tämä mahdollisuus lisätään Rekisteröityjen ohjeistus-sivulle.

- Tietojärjestelmiä ja henkilötietoja koskevat sopimukset saatetaan toteuttamaan tietosuoja-asetuksen vaatimukset

Jatkossa kaupungin Tietoturvallisuusliite laitetaan uusiin sopimuksiin. Vanhoihin sopimuksiin sen laittamisesta jatketaan neuvotteluja niiden kanssa, joissa se on kesken.

Kaupungin johtoryhmä I toivoi 28.5.18 tiivistettyä mallia pienempien sopimusten liitteeksi. Tämän osalta tietosuojatyöryhmässä tultiin siihen tulokseen, että sopimusten osalta on jo olemassa ohjeistus siitä, että tarvittaessa tietoturvallisuusliitettä pitää tarpeen mukaan muokata. Esim. kohdat 11.3. ja 13.2. tulevat usein esille toimittajien kysymyksissä. Näitä on syytä muokata palvelun luonteen

mukaan. Tämä ohjeistus palvelee tiivistetyn mallin käytössä niiden sopimusten osalta, jotka eivät tarvitse kaikkia Tietoturvaluottuussuittteen kohtia.

- Kaupungin henkilötietoja käsittelevälle henkilöstölle annetaan opetusta ja ohjeistusta tietosuoja-asetuksen vaatimuksista

Videokoulutuksen osalta selvitetään, voidaanko OSU:lta (kaupunginkanslian henkilöstöosaston osaaminen ja uudistuminen –yksikkö OSU) saada suoraan tiedot tentin suorittaneista. Tämä helpottaisi esimiesten valvontatyötä. Koulutusten pitoa jatketaan tarpeen ja resurssien mukaan. Tietosuojakäsikirjaa muokataan ja päivitetään.

- Kaupungilla toteutetaan sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja

Koulutuksia jatketaan tarpeen ja resurssien mukaan, Tietosuojakäsikirjaa muokataan ja päivitetään. Ohjeita laaditaan.

Tietosuoja-asetuksen 30 artiklan mukaisia selosteita käsittelytoimista aletaan valmistella Tietosuojavaltuutetun toimiston mallin mukaan.

Tietotilinpäätöksen pohjaa aletaan valmistella.

- Henkilörekisterien tietoturvasta huolehditaan

Aletaan toteuttaa suunnitelmia lokitusten osalta. Tietojärjestelmiä aletaan uudistaa suunnitelmien mukaisesti ja siitä raportoidaan Tietosuojatyöryhmään vuosittain tai ½-vuosittain.